

Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahürat Nedenlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Beşiktaş Taraftarı Örneği)

Investigation of the Reasons for Violence and Ugly Charing in Sports According to Some Variables (Beşiktaş Fan Example)

*Büşra Özcan¹ Samet Sitti² Yaşar Köroğlu³

¹Siirt Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, busraozcan@gmail, 000-0003-3619-8840

²Siirt Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, samet_sitti@hotmail.com, 0000-0002-8014-915X

³Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, yasarkoroglu@cumhuriyet.edu.tr, 0000-0003-4662-3353

ÖZET

Çalışmamızın amacı Beşiktaş taraftarı üzerinde sporda şiddet ve çirkin tezahürat nedenlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi için tasarlanmıştır. Araştırma evrenini İstanbul'da yaşayan ve Beşiktaş maçlarını izlemeye giden 293 gönüllü kişi oluşturmaktadır. Veriler elde edilirken öğrencilerinden sosyodemografik bilgilerini belirlemek için kişisel bilgi formu kullanılırken, Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahüratın Nedenleri ve Yarattığı Sonuçlar Ölçeği kullanılarak belirlenmiştir. Analizlerin elde edilmesinde SPSS 26.0 paket programı ile elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, soruların Cronbach Alfa katsayıları 0.50'den yüksek, Bartlett testi anlamlı (3098.174) ve KMO değeri (0.625) bulunmuştur. Araştırmaya 217'si erkek 76'si kadın olmak üzere 293 birey katılmıştır. Amigoların kışkırtmaları, hakemlerin hatalı kararları, TV ve gazetelerdeki gerilimi yükseltici haberler, kışkırtıcı anonslar, müsabaka öncesinde, sokak, kafe ve kahvehane gibi yerlerde kışkırtmaların olduğu, sporda şiddet yasaasının yetersiz olduğu, fiziki şartların kötülüğü, güvenlik önlemlerindeki eksiklikler, güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri, kulüplerin birbirlerine karşılıklı şike iddialarında bulunmaları ve bahis oyunları tribün taraftarlarını şiddet ve çirkin tezahürata yönlendiren önemli etkenlerdir. Kadın seyircilerin ve sporcuların olduğu yerde şiddet ve çirkin tezahüratın daha az yaşandığı, çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmasının kişilikleri üzerinde olumsuz etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, Şiddet, Taraftar, Beşiktaş.

ABSTRACT

The aim of our study is to examine the causes of violence and ugly cheering among Beşiktaş fans according to some variables. The research population consists of 293 volunteers who live in Istanbul and go to watch Beşiktaş matches. While data was obtained, a personal information form was used to determine the sociodemographic, The Causes and Consequences of Violence and Ugly Cheers in Sports Scale was determined. The resulting slice of the analysis was obtained with the SPSS 26.0 package program. The results of the analysis showed that Cronbach Alpha coefficients were higher than 0.50, Bartlett's test was significant (3098.174) and KMO value was (0.625). 293 individuals, 217 men and 76 women, participated in the research. Provocations by cheerleaders, erroneous decisions of referees, tension-increasing news on TV and newspapers, provocative announcements, provocations in places such as streets, cafes and coffee houses before the competition, insufficient law on violence in sports, poor physical conditions, deficiencies in security measures, wrong interventions of security forces, wrong interventions of the security forces, Mutual match-fixing allegations against each other and betting games are important factors that lead the fans in the stands to violence and ugly chants. It has been concluded that violence and ugly cheering are less common where female spectators and athletes are present, and that children's presence in an ugly cheering environment has a negative impact on their personalities.

Keywords: Aggression, Violence, Fans, Beşiktaş.

Citation: Özcan, B., Sitti, S. & Köroğlu, Y. (2024). Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahürat Nedenlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Beşiktaş Taraftarı Örneği), *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 6(4), 426-433.

Gönderme Tarihi/Received Date:
12.09.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:
25.11.2024

Yayınlanma Tarihi/Published Online:
30.12.2024

<https://doi.org/10.56639/jsar.1548831>

*Corresponding author:
busraozcan@gmail

GİRİŞ

Spor, bireylerin fiziksel olarak hareket etmesini sağlamakla birlikte sosyalleşmesini sağlayarak bulunduğu çevreye uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır (Küçük ve Koç, 2004). Spor bireylerin bedensel aynı zamanda ruhsal olarak gelişimlerine katkı sağlamakla birlikte bulunduğu topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getiren çalışkan ve ahlaklı bireylerin yetişmesine olanak sağlamaktadır (Yetim, 2000). Birçok spor branşında seyirciler olmasına rağmen futbol seyirci kalabalığı çok daha fazla olmakta ve birçok insan topluluğunu peşinden sürükleyebilmektedir. Seyirci gruplarının günlük hayatta yaşadıklarını unutarak bir nevi günlük hayatın dışına çıkarak farklı kimliğe sahip bireylerle oynanan maçları seyretmektedir. Futbol maçlarında genel olarak bireysel olarak sakin kalabilen bireyler kalabalık ortamında çeşitli uyarıcılara maruz kalmakta ve istenmeyen veya kişilerden beklenmeyen olay ve davranışların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir (Karagözoğlu ve Ay, 1999). Açık alanda yapılan spor branşların genelinde ortamdan kaynaklı toplumsal gruptan bireye doğru grubun özelliği yayılım etkisi gösterebilmektedir. Bu durum aslında bireylerde psikolojik bazı değişikliklere neden olabilmektedir (Erkal, Güven ve Ayan, 1998). Spor etkinliklerinde sporun içine dahil olan her bireyin (antrenör, sporcu, seyirci vb.) birbirine karşı saygı ve sevgi çerçevesinde bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir. Fakat ne kadarda dikkat edilse sporun olduğu ortamda birçok kez saldırganlık ve şiddet olayları meydana gelmiştir (Düzce, 2019). Toplumda herhangi bir sebepten dolayı saldırganlık ve şiddet olayları meydana gelebilmektedir. Bu yaşanan olaylarda birçok kişi yaşamını yitirmekte veya bedensel, ruhsal ve psikolojik olarak etkilenmektedir. Genel olarak saldırganlık ve şiddet aynı kelimeler olarak algılansa da aslında birbirine yakın ama farklı kavramlardır (Toksöz, 2022).

Saldırganlık, bireyin herhangi bir sebepten ötürü karşısındaki birey veya bireylere zarar verecek davranışlarda bulunması olarak açıklanmaktadır (Abur, 2022). Başaran ise saldırganlık kelimesini sadece bir bireye değil aynı zamanda herhangi bir canlıya karşı zarar verecek eylem ve davranışlarda bulunma ve zor kullanarak karşısındaki canlılara kendi düşünce ve doğrularını kabul ettirme girişimi olarak ortaya koymuştur (Başaran, 2000). Özdevecioğlu ve Yalçın ise saldırganlığı bireyde meydana gelen sinirlilik, gerginlik ve yaşanan çöküntüler ile ortaya çıkan birey ve canlılara zarar vererek kendini savunması olarak tanımlamaktadırlar. Saldırganlık insanların varoluşu ile ortaya çıkan ve toplumda her

kesimden insanın yaşadığı veya istemeyerek te olsa karşılaştığı bir davranış şeklidir. Saldırganlık, parkta oyun oynayan çocuklarda veya sokakta yürürken karşımıza çıkabilmektedir (Özdevecioğlu ve Yalçın, 2010). Saldırganlık başkalarının hak ve hukukunu yok sayarak kendi çıkarları için fiziksel veya sözlü olarak davranışlarda bulunmayı içermektedir (Giray ve Salman, 2008). Şiddet ise Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımında kişi ya da kişilerin kendisine çıkar sağlamak amacıyla birey veya bireyleri korkutmak, ruhsal olarak zarar görmesini sağlamak, sosyalleşmesini engellemek, yaralamak hatta yaşamına son verilmesi olarak açıklanmaktadır (DSÖ, 1996). Başka bir tanımda Biçer, Şiddetin olduğu ortam ve çevrede huzurun olmadığı, bireysel hak ve özgürlüğün oluşmadığı, korku ortamının oluştuğu ve bireye bedensel veya duygusal olarak zarar veren davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Biçer, 2022). Şiddet, bireyin yaşamış olduğu çevre, genetik faktörler ve yaşadığı olaylardan etkilenecek ortaya çıktığı belirtilmektedir (Bogerts, 2021). Tanımlarda da belirtildiği gibi şiddet ve saldırganlık kelimeleri birbirinin yerine geçen ama aynı anlamı içermediği görülmektedir. Şiddet, kişi, kişiler veya herhangi bir canlıya zarar verme amacıyla fiziksel olarak güç uygulanırken, saldırganlıkta bireyin yaşamış olduğu şiddetli duygu ve davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmanın amacı da bu konudaki eksikliği gidermek ve Beşiktaş taraftarı üzerinde sporda şiddet ve çirkin tezahürat nedenlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Bu ana amaç doğrultusunda taraftarların şiddet ve çirkin tezahürat nedenlerinin medeni durumları, meslekleri ve spor yapıp yapmamaları, fanatiklik durumları açısından değişip değişmediği merak edilmiş ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. -Beşiktaş taraftarlarının sporda şiddet ve çirkin tezahürat nedenleri medeni durumları ve mesleklerine göre bir farklılık göstermekte midir? -Beşiktaş taraftarlarının sporda şiddet ve çirkin tezahürat nedenleri spor yapıp yapmamaları, fanatiklik durumlarına göre bir farklılık göstermekte midir? Çalışmamızın sonuçlarının kamuoyuna ve bu alanda çalışacak spor bilimcilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeliyle yapılmıştır. Çalışma yüz yüze yapılan anket yöntemi ile elde edilmiştir.

Araştırma Grubu: Çalışmaya katılan bireylerde yaş ortalaması 35,4±10 yıl olan toplam 293 futbol seyircisi katılmıştır. Çalışma verileri elde edilmeden önce çalışmaya katılan taraftar grubuna çalışma konusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Çalışmaya dahil olmak istemeyen taraftar grubu ise çalışmaya dahil edilmemiştir.

Verilerin Toplanması: Çalışma verileri elde edilmeden önce çalışmaya katılan taraftar grubuna çalışma konusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Çalışmaya dahil olmak istemeyen taraftar grubu ise çalışmaya dahil edilmemiştir. Veriler Siirt Üniversitesi Rektörlüğü 05.04.2024 tarihli 6771 sayılı etik kurul kararı ile çalışmaya katılan bireylerden Kişisel Bilgi Formunun doldurulması istenmiş, Şiddet Eğilimi ve Saldırganlık Ölçeği kullanılarak gerekli olan verilere ulaşılmıştır. Verilerin elde edilmesinde kesitsel yöntem kullanılarak veriler toplanmıştır. Çalışmada bireylerin özel bilgilerini içeren herhangi bir soru bulunmamaktadır.

Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahüratın Nedenleri ve Yarattığı Sonuçlar Ölçeği: Özdemir ve Mercan (2006) tarafından geliştirilen, "Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahüratın Nedenleri ve Yarattığı Sonuçlar" isimli anket formu kullanılmıştır. Anket formunun birinci bölümünde Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümünde ise ölçek soruları yer almaktadır. Ölçek 5'li likert şeklinde olup, sorulara verilen cevaplar; "Kesinlikle katılıyorum", "Katılıyorum", "Fikrim yok", "Katılmıyorum", "Kesinlikle katılmıyorum" şeklindedir. Türkmen (2011), Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda öğrenim gören 304 öğrenci üzerinde, ölçeğin geçerlilik-güvenirlilik çalışmasını yapmıştır. Yapılan analizler sonucunda, soruların Cronbach Alfa katsayıları 0.50' den yüksek, Barlett testi anlamlı (1216.731) ve KMO değeri (.721) bulunmuştur.

Tablo 1. Cronbach Alfa Katsayıları

	Sporda Şiddete ve Çirkin Tezahürata Dair Bazı Önermeler	n	Faktör Yüklere	r	p	KMO	Cronbach Alfa
1	Müsabaka atmosferinde seyircilerin çirkin tezahüratta bulunması normaldir.	293	-0.581	0.083			0.778
2	Amigoların kışkırtmaları çirkin tezahüratın en önemli nedenlerinden biridir.	293	0.783	0.480			0.746
3	Çirkin tezahürat ve şiddette kulüplerin yönlendirdiği özel adamların önemli bir rolü vardır.	293	0.772	0.521			0.743
4	Yöneticiler, taraftarları ve sporcuları şiddet uygulamaya teşvik ediyorlar.	293	0.844	0.594			0.735
5	Şiddet, müsabaka öncesinde, sokak, kafe ve kahvehane gibi yerlerde kışkırtmalarla başlıyor.	293	0.775	0.642			0.734
6	Fiziki şartların kötü olması sahalardaki şiddeti körüklemektedir.	293	0.769	0.424			0.751
7	Müsabakalardaki organizasyon bozuklukları şiddeti körüklemektedir.	293	0.578	0.556			0.738
8	Kulüplerin birbirlerine karşı şike iddialarında bulunmaları şiddeti körüklemektedir.	293	0.794	0.441			0.747
9	Tribünlerdeki siyasi içerikli sloganlar şiddeti körüklemektedir.	293	0.668	0.265			0.756
10	Spora siyasetçilerin müdahaleleri şiddet olaylarını arttırmaktadır.	293	0.624	0.441			0.747
11	Hakemlerin hatalı kararları şiddet olaylarını arttırmaktadır.	293	0.662	0.228			0.753
12	Şiddeti engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerde ciddi eksiklikler var.	293	0.649	0.439	0.000	0.625	0.747
13	Şiddeti engellemeye yönelik güvenlik önlemlerinde ciddi eksiklikler var.	293	0.613	0.499			0.747
14	TV'lerdeki gerilimi yükseltici tartışmalar şiddete eğilimi arttırmaktadır.	293	0.805	0.267			0.755
15	Gazetelerde şiddeti davet eden ifadeler şiddeti körüklemektedir.	293	0.562	0.558			0.740
16	Müsabakalarda küfredenler aslında psikolojik rahatsızlıklarını sahaya yansıtılmaktadır.	293	0.822	0.367			0.752
17	Kulüpler taraftarlarını eğitime gibi bir sorumluluk hissetmemektedirler.	293	0.611	0.329			0.753
18	Güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri şiddeti körüklemektedir.	293	0.789	0.444			0.747
19	Bayan sporcuların/seyircilerin olduğu yerlerde küfür ve şiddet daha az olmaktadır.	293	0.882	0.183			0.761
20	Sporda şiddet ve çirkin tezahürat, aslında gizli şekilde desteklenmektedir.	293	-0.460	0.302			0.754
21	Taraftarlar, kural bilgisizliğinden hakem kararlarını yanlış değerlendiriyorlar.	293	0.700	0.193			0.765
22	Kışkırtıcı anonslar sahalardaki şiddet ve çirkin tezahüratı körüklemektedir.	293	0.742	0.407			0.750
23	Bahis oyunları şiddeti trmandırmaktadır.	293	0.489	0.395			0.756
24	Çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmaları, kişiliklerini olumsuz etkiler.	293	0.512	0.424			0.748

293 kişi üzerinde ölçeğin geçerlilik-güvenirlilik çalışması yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, soruların Cronbach Alfa katsayıları 0.50'den yüksek, Bartlett testi anlamlı (3098.174) ve KMO değeri (0.625) bulunmuştur. Tüm soruların Cronbach alfa değeri 0.70'in üzerinde olduğundan, ölçeğin yüksek bir iç tutarlılığa ve güvenilirliğe sahip olduğu yorumu yapılabilir. Bu durumda, ölçeğin ölçmek istediği kavramı tutarlı bir şekilde ölçtüğü ve soruların birbirleriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi: Veriler SPSS 26 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. 293 kişi üzerinde ölçeğin geçerlilik-güvenirlilik çalışması yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, soruların Cronbach Alfa katsayıları 0.50'den yüksek, Bartlett testi anlamlı (3098.174) ve KMO değeri (0.625) bulunmuştur. Tüm soruların Cronbach alfa değeri 0.70'in üzerinde olduğundan, ölçeğin yüksek bir iç tutarlılığa ve güvenilirliğe sahip olduğu yorumu yapılabilir. Bu durumda, ölçeğin ölçmek istediği kavramı tutarlı bir şekilde ölçtüğü ve soruların birbirleriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Etiği: Bu araştırma için gerekli izinler "Siirt Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 05/04/2024 tarihli ve 6771 sayılı kararıyla alınmıştır.

BULGULAR

Beşiktaş Jimnastik Kulübü taraftarlarının sporda şiddet ve çirkin tezahürat nedenlerinin incelendiği araştırmanın bulguları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkenine göre yüzdelik dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Erkek	217	74.1	74.1
Kadın	76	25.9	100
Toplam	293	100.0	

Tablo 2'ye göre; araştırmaya katılan bireylerden 217'sinin erkek (%74,1) ve 76'sının kadın (%25,9) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya katılan bireylerin yaşlarına göre yüzdelik dağılımı

Yaş Grubu	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
32 yaş altı	91	31.1	31.1
32-47 yaş arası	169	57.7	88.8
47-62 yaş arası	32	10.9	99.7
62 yaş ve üzeri	1	0.3	100
Toplam	293	100.0	

Araştırmaya katılan kişilerin yaş ortalaması 36,8 olarak tespit edilmiştir. Tablo 3'te gösterildiği üzere 32 yaş altında 91 kişi (%31,1), 32-47 yaş arasında 169 kişi (%57,7), 47-62 yaş arasında 32 kişi (%10,9) ve 62 yaş ve üzerinde 1 kişi (%0,3) bulunmaktadır.

Tablo 4. Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre yüzdelik dağılımı

Medeni Durum	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Bekar	114	38.9	38.9
Evli	179	61.1	100
Toplam	293	100.0	

Tablo 4'e göre; araştırmaya katılan bireylerden 114'ünün bekar (%38,9) ve 176'sının evli (%61,1) olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Araştırmaya katılan bireylerin çocuk sahibi olma durumlarına göre yüzdelik dağılımı

Çocuk Durum	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
0	125	42.7	42.7
1	85	29.0	71.7
2	83	28.3	100
Toplam	293	100.0	

Araştırmaya katılan kişiler arasında 125 kişinin hiç çocuğu bulunmazken (%42,7), 85 kişinin (%29,0) 1 çocuğu ve 82 kişinin (%28,3) 2 çocuğu bulunmaktadır.

Tablo 6. Araştırmaya katılan bireylerin meslek durumlarına göre yüzdelik dağılımı

Meslek	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Emekli	37	12.6	12.6
İşçi	59	20.1	32.7
Serbest Meslek	74	25.3	58
Memur	123	42.0	100
Toplam	293	100.0	

Tablo 6’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan kişilerin 37’si emekli (%12,6), 59’u işçi (%20,1), 74’ü serbest meslek (%25,3) ve 123 kişi memur (%42,0) mesleklerine sahiptir.

Tablo 7. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumlarına göre yüzdelik dağılımı

Eğitim	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
İlkokul	3	1.9	1
Ortaokul	8	2.7	3.7
Lise	70	23.9	27.6
Lisans	168	57.4	85
Yüksek Lisans	39	13.3	98.3
Doktora	5	1.7	100
Toplam	293	100.0	

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan kişilerin 3’ü ilkököl (%1,0), 8’i ortaokul (%2,7), 70’i lise (%23,9), 168’i lisans (%57,4), 39’u yüksek lisans (%13,3) ve 5’i doktora (%1,7) eğitimine sahiptir.

Tablo 8. Araştırmaya katılan bireylerin gelir durumlarına göre yüzdelik dağılımı

Gelir	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
5.000-10.000	17	5.8	5.8
10.000-15.000	15	5.1	10.9
15.000-20.000	80	27.3	38.2
20.000 ve üstü	181	61.8	100
Toplam	293	100.0	

Tablo 8’de araştırmaya katılan bireylerin gelirleri belirtilmektedir. Buna göre 5.000-10.000 arası gelire sahip 17 kişi (%5,8), 10.000-15.000 arası gelire sahip 15 kişi (% 5,1), 15.000-20.000 arası gelire sahip 80 kişi (% 27,3) ve 20.000 ve üstü arası gelire sahip 181 kişi (% 61,8) bulunmaktadır.

Tablo 9. Araştırmaya katılan bireylerin spor yapma durumlarına göre yüzdelik dağılımı

Spor Durum	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Evet	220	75.1	75.1
Hayır	73	24.9	100
Toplam	293	100.0	

Tablo 9’a göre; araştırmaya katılan bireylerden 220’sinin spor yaptığı (%75,1) ve 73’ünün spor yapmadığı (%24,9) görülmektedir.

Tablo 10. Araştırmaya katılan bireylerin ilgilendiği spor dalına göre yüzdelik dağılımı

Spor Dalı	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Bisiklet	1	0.2	0.2
Briç	1	0.2	0.4
F1	1	0.2	0.6
Buz hokeyi	3	0.7	1.3
Masa tenisi	3	0.7	2.0
Snowbord	3	0.7	2.7
Taekwondo	3	0.7	3.4
Tenis	3	0.7	4.1
Atletizm	4	0.9	5.0
Egzersiz	6	1.4	6.4
Treking	6	1.4	7.8
Hentbol	7	1.6	9.4
Oryantring	9	2.1	11.5
Badminton	10	2.3	13.8
Koşu	12	2.8	16.6
Pilates	19	4.5	21.1
Basketbol	25	5.8	26.9
Yürüyüş	27	6.3	33.2
Voleybol	41	9.6	42.8
Yüzme	41	9.6	52.4
Fitness	42	9.8	62.2
Futbol	147	34.3	96.5
İlgilenmiyorum	15	3.5	100.0
Toplam	429	100.0	

Tablo 10’da araştırmaya katılan bireylerin ilgilendikleri spor dalları belirtilmektedir. Katılımcılar birden fazla spor dalı ile ilgilenebildiğinden toplam 429 spor dalı için yanıt alınmıştır. Araştırmaya katılan bireyler 23 farklı spor dalı ile ilgilenmektedir. Bu spor dalları arasında en fazla futbol sporu ile ilgilendiği görülmektedir. Futbol ile 147 kişi (%34,3) kişi ilgilenirken, onu 42 kişi ile fitness (%9,8) ve 41 kişi ile voleybol ve yüzme (%9,6) takip etmektedir. Diğer taraftan birç, Formula 1 ve bisiklet spor dalları ile 1’er kişi (%0,2) ilgilenmektedir.

Tablo 11. Araştırmaya katılan bireylerin fanatiklik durumlarına göre yüzdeler dağılımı

Fanatiklik	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Biraz	70	23.9	23.9
Evet	131	44.7	68.6
Hayır	92	31.4	100
Toplam	293	100.0	

Araştırmaya katılan kişiler arasında 70 kişi kendini biraz fanatik olarak nitelendirirken (%23,9), 131 kişi fanatik (%44,7) ve 92 kişi kendini fanatik olmayan (%31,4) olarak belirtmiştir.

Tablo 12. Araştırmaya katılan bireylerin maça gelme nedenlerine göre yüzdeler dağılımı

Maça Gelme Nedeni	Frekans	Yüzde	Yığılmalı Yüzde
Stres atmak	27	9.2	9.2
Tuttuğu takımı desteklemek	234	79.9	89.1
Diğer	32	10.9	100
Toplam	293	100.0	

Araştırmaya katılan kişiler arasında 27 kişi stres atmak için maçlara geldiğini belirtirken (%9,2), 234 kişi tuttuğu takımı desteklemek için (%79,9) ve 32 kişi diğer nedenlerle maça geldiğini (%10,9) belirtmiştir.

Tablo 13. Araştırmaya katılan bireylerin sporda şiddet ve çirkin tezahüratın nedenlerini belirlemeye yönelik sorulara verilen cevapların yüzdeler dağılımı

No	İfadeler	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Fikrim yok
1	Müsabaka atmosferinde seyircilerin çirkin tezahüratta bulunması normaldir.	40	90	55	90	18
2	Amigoların kışkırtmaları çirkin tezahüratın en önemli nedenlerinden biridir.	39	92	68	30	64
3	Çirkin tezahürat ve şiddette kulüplerin yönlendirdiği özel adamların önemli bir rolü vardır.	10	106	53	37	87
4	Yöneticiler, taraftarları ve sporcuları şiddet uygulamaya teşvik ediyorlar.	22	116	92	26	37
5	Şiddet, müsabaka öncesinde, sokak, kafe ve kahvehane gibi yerlerde kışkırtmalarla başlıyor.	28	189	43	13	20
6	Fiziki şartların kötü olması sahalardaki şiddeti körüklemektedir.	18	119	59	12	85
7	Müsabakalardaki organizasyon bozuklukları şiddeti körüklemektedir.	25	150	40	7	71
8	Kulüplerin birbirlerine karşı şike iddialarında bulunmaları şiddeti körüklemektedir.	49	175	26	8	35
9	Spora siyasetçilerin müdahaleleri şiddet olaylarını arttırmaktadır.	139	95	19	0	40
10	Hakemlerin hatalı kararları şiddet olaylarını arttırmaktadır.	116	142	16	3	16
11	Şiddeti engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerde ciddi eksiklikler var.	81	143	27	0	42
12	Gazetelerde şiddeti davet eden ifadeler şiddeti körüklemektedir.	93	144	19	0	37
13	Güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri şiddeti körüklemektedir.	60	168	34	4	27
14	Taraftarlar, kural bilgisizliğinden hakem kararlarını yanlış değerlendiriyorlar.	24	120	82	49	18
15	Kışkırtıcı anonslar sahalardaki şiddet ve çirkin tezahüratı körüklemektedir.	36	135	62	13	47
16	Bahis oyunları şiddeti tırmandırmaktadır.	34	93	52	38	76
17	Çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmaları, kişiliklerini olumsuz etkiler.	96	140	39	12	6

Tablo 13’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan bireylerden 90 katılımcı, “Müsabaka atmosferinde seyircilerin çirkin tezahüratta bulunması normaldir.” görüşüne kesinlikle katılmamakta iken aynı sayıda katılımcı bu görüşe katılmaktadır. 92 katılımcı, “Amigoların kışkırtmaları çirkin tezahüratın en önemli nedenlerinden biridir.” görüşüne katılmaktadır. 106 katılımcı “Çirkin tezahürat ve şiddette kulüplerin yönlendirdiği özel adamların önemli bir rolü vardır.” görüşüne katılmaktadır. 116 katılımcı, “Yöneticiler, taraftarları ve sporcuları şiddet uygulamaya teşvik ediyorlar.” görüşüne katılmaktadır. 189 katılımcı, “Şiddet, müsabaka öncesinde, sokak, kafe ve kahvehane gibi yerlerde kışkırtmalarla başlıyor.” görüşüne katılmaktadır. 119 katılımcı “Fiziki şartların kötü olması sahalardaki şiddeti körüklemektedir.” görüşüne katılmaktadır. 150 katılımcı, “Müsabakalardaki organizasyon bozuklukları şiddeti körüklemektedir.” görüşüne katılmaktadır. 175 katılımcı, “Kulüplerin birbirlerine karşı şike iddialarında bulunmaları şiddeti körüklemektedir.” görüşüne katılmaktadır. 139 katılımcı, “Spora siyasetçilerin müdahaleleri şiddet olaylarını arttırmaktadır.” görüşüne kesinlikle katılmaktadır. 142 katılımcı, “Hakemlerin hatalı kararları şiddet olaylarını arttırmaktadır.” görüşüne katılmaktadır. 143 katılımcı, “Şiddeti engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerde ciddi eksiklikler var.” görüşüne katılmaktadır. 144 katılımcı, “Gazetelerde şiddeti davet eden ifadeler şiddeti körüklemektedir.” görüşüne katılmaktadır. 168 katılımcı, “Güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri şiddeti körüklemektedir.” görüşüne katılmaktadır. 120 katılımcı, “Taraftarlar,

kural bilgisizliğinden hakem kararlarını yanlış değerlendiriyorlar.” görüşüne katılmaktadır. 135 katılımcı, “Kışkırtıcı anonslar sahalardaki şiddet ve çirkin tezahüratı körüklemektedir.” görüşüne katılmaktadır. 93 katılımcı, “Bahis oyunları şiddeti tırmandırmaktadır.” görüşüne katılmaktadır. 140 katılımcı, “Çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmaları, kişiliklerini olumsuz etkiler.” görüşüne katılmaktadır.

Tablo 14. Araştırmaya katılan bireylerin sporda şiddet ve çirkin tezahüratın nedenlerini belirlemeye yönelik sorulara verilen cevapların yüzdelik dağılımı

No	İfadeler	Kesinlikle		Kesinlikle	
		Katılıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum
1	Tribünlerdeki siyasi içerikli sloganlar şiddeti körüklemektedir.	38	143	95	17
2	Şiddeti engellemeye yönelik güvenlik önlemlerinde ciddi eksiklikler var.	70	195	28	0
3	TV’lerdeki gerilimi yükseltici tartışmalar şiddete eğilimi arttırmaktadır.	91	195	7	0
4	Müsabakalarda küfredenler aslında psikolojik rahatsızlıklarını sahaya yansıtmaktadırlar.	44	130	52	67
5	Kulüpler taraftarlarını eğitime gibi bir sorumluluk hissetmemektedirler.	57	197	26	13
6	Bayan sporcuların/seyircilerin olduğu yerlerde küfür ve şiddet daha az olmaktadır.	27	162	73	31
7	Sporda şiddet ve çirkin tezahürat, aslında gizli şekilde desteklenmektedir.	16	203	60	14

“Sporda Şiddet ve Çirkin Tezahüratın Nedenleri ve Yarattığı Sonuçlar” anketine katılımcıların vermiş oldukları tüm cevaplar Tablo 13 ve Tablo 14’te verilmiştir. Tablo 4’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan bireylerden 143 katılımcı, “Tribünlerdeki siyasi içerikli sloganlar şiddeti körüklemektedir.” görüşüne katılmaktadır. 195 katılımcı, “Şiddeti engellemeye yönelik güvenlik önlemlerinde ciddi eksiklikler var.” görüşüne katılmaktadır. 195 katılımcı, “TV’lerdeki gerilimi yükseltici tartışmalar şiddete eğilimi arttırmaktadır.” görüşüne katılmaktadır. 130 katılımcı, “Müsabakalarda küfredenler aslında psikolojik rahatsızlıklarını sahaya yansıtmaktadırlar.” görüşüne katılmaktadır. 197 katılımcı, “Kulüpler taraftarlarını eğitime gibi bir sorumluluk hissetmemektedirler.” görüşüne katılmaktadır. 162 katılımcı, “Bayan sporcuların/seyircilerin olduğu yerlerde küfür ve şiddet daha az olmaktadır.” görüşüne katılmaktadır. 203 katılımcı, “Sporda şiddet ve çirkin tezahürat, aslında gizli şekilde desteklenmektedir.” görüşüne katılmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmamızda Beşiktaş maçlarına giden taraftar grubunun saldırganlık ve şiddet düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmayı toplam 293 taraftar grubu oluşturmaktadır. Futbol sporu birçok farklı kişiliğe sahip bireylerin bir araya gelerek belli bir süre izledikleri eğlenceli bir branştır. Bireysel olarak sakin kalabilen kişilerin buldukları ortamdan kaynaklı ve kişilerin birbirini etkilemesinden dolayı istenmeyen davranışları sergileyebilmektedir. Maçın önemi, skor durumu ve oynanan rakip takımın özelliğine göre maç öncesi, esnası ve sonrasında kendi araları veya rakip takım seyircileri arasında şiddet ve saldırganlık olayları olabilmektedir.

Elde edilen bulgular sonucunda, araştırmaya katılan bireylerin; %74,1 erkek, %57,7’sinin 32-47 yaş arasında, %61,1 evli, %42,7’sinin çocuğunun olmadığı, %42,0’sinin memur olduğu, %57,4’ünün lisans mezunu olduğu, %75,1’nin spor yaptığı, %34,3’nün futbol spor dalı ile ilgilendiği, %44,7’sinin Fanatik olduğu, %79,9’nun tuttuğu takımı desteklemek için maç izlemeye gittiği görülmektedir. Çalışmamızda bireylerin fanatik olma durumu çalışmamız sonucundan farklı olarak Öztürk, çalışmasında spor türüne göre hem takım hem de bireysel spor faaliyetlerine katılım sağlayan üniversite öğrencilerinin fanatizm seviyelerinin daha yüksek olduğunu söylemiştir (Öztürk, 2024). Kulüp taraftarları üzerine araştırmada da benzer şekilde fanatik seviyelerinin yüksek olduğunu belirtmiştir (Avcı, 2024). Bireylerin bekâr ya da evli olma durumuna göre fanatizm seviyelerinin incelendiği araştırmada bekâr bireylerin evli bireylere göre fanatik düzeylerinin fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Durmaz ve Buran, 2023).

Anket sorularının sonuçlarına bakıldığında; örneklem grubunda yer alan Beşiktaş tribün taraftarlarının bir kısmı (90 katılımcı) müsabaka atmosferinde seyircilerin çirkin tezahüratta bulunmasını hoş karşılamazken aynı soru için 90 katılımcının bu durumu hoş karşıladığı görülmüştür. Bunun nedeni bir kısım taraftarın kendini fanatik olarak görmesi sebebiyle açıklanabilir. Eğitim ve ekonomik gelişme, şiddetin kök nedenlerini ortadan kaldırarak toplumsal barışı güçlendirir (Kurtiç ve Yaman, 2006).

Amigoların kışkırtmalarını, çirkin tezahüratın en önemli nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir. Takımlarını desteklemek için örgütlenen amigolar Taraftarların duygusal yükünü artırarak çirkin tezahüratlara zemin hazırlayan önemli bir faktör oldukları söylenebilir.

Taraftarlardan 116 kişi, yöneticilerin, taraftarları ve sporcuları şiddet uygulamaya teşvik ettiklerine inanmaktadır. Kaplan (2016) yapmış olduğu çalışmasında Kulübün hedeflerine ulaşmasında kilit rol oynayan yöneticiler, kişisel etik değerlerini evrensel ilke ve standartlar çerçevesinde inşa etmelidirler. Sporda şiddet ve düzensizlikle mücadeleye yönelik yasal düzenlemeler ve artan cezalar, yöneticilerin kamuoyu önündeki davranışlarında olumlu bir dönüşüme yol açmalıdır.

Taraftarların 198 katılımcısı şiddet olaylarının müsabaka öncesinde, sokak, kafe ve kahvehane gibi yerlerde kışkırtmalarla başladığını belirtmektedir. Müsabakalar öncesinde taraftarların belirlenen noktalarda toplanarak birlikte hareket etmeleri gelenek haline geldiği söylenebilir. Ancak, bu tür toplanmaların alkol tüketimi, gereksiz tartışmalar ve karşı takım taraftarlarıyla karşılaşmalar gibi faktörlerle birleşmesi, ne yazık ki sıklıkla şiddet olaylarına zemin hazırlamaktadır.

Araştırmaya katılan 143 kişi, şiddeti engellemeye yönelik hukuki düzenlemelerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. 2011 yılında yürürlüğe giren 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliği Önlemeye Yönelik Kanun sonrasında, getirilen yeni cezalar ve düzenlemeler, örneklem grubunu hala tatmin etmediği ve eksiklerin olduğu söylenebilir.

Taraftarlara göre (144 katılımcı), Gazetelerde şiddeti davet eden ifadeler şiddeti körüklediği söylenebilmektedir. Bu kapsamda (Özsoy, 2011) Gazetelerin şiddeti çağrıştıran dilinin, şiddeti doğrudan kışkırttığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Gazetelerin şiddet içerikli dil kullanmasının şiddete olan etkisi, karmaşık ve çok yönlü bir konudur. Güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri şiddeti körüklediği (168 katılımcı), Kışkırtıcı anonslar sahalardaki şiddet ve çirkin tezahüratı artırdığı (135 katılımcı) Türkiye'deki futbol maçlarında güvenliği sağlamakla görevli olan kolluk kuvvetlerinin, uzmanlık eksikliği, isteksizlik ve yetersiz ödeme gibi sorunlar nedeniyle yersiz ve sert müdahalelerde bulunması, stadyumlardaki genel güvenlik zafiyetleri ve kışkırtıcı anonslarla birleşince, şiddet ve çirkin tezahüratın artmasına sebep olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalara bakıldığında (Fındıklı 2000) futbol seyircilerinin güvenlik güçlerinden daha fazla hoşgörü bekledikleri sonucu ortaya konmuştur. Gültekin (2008) ise polislerin, şiddeti önlemeye yönelik yasanın değiştirilmesi ve konuyla ilgili hizmet içi eğitim verilmesinin maçlardaki emniyet uygulamalarını daha etkin kılacağına belirtmiştir.

Taraftarlardan 162 katılımcıya göre, bayan sporcuların/seyircilerin olduğu yerlerde, küfür ve şiddet olaylarının daha az yaşanmaktadır. Toplumun genelinde olduğu gibi, kadınların bulunduğu ortamlarda da insanların davranışları daha dikkatli ve ölçülü olma eğilimindedir. Özellikle spor müsabakalarının coşkulu atmosferinde bile, tribünlerde kadınların varlığı bu durumu etkileyerek daha olumlu bir ortamın oluşmasına katkı sağlar. Taraftarların büyük bir kısmı ise, çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmalarının, kişiliklerini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Çocuklar, çevrelerindeki yetişkinlerin davranışlarını taklit etme eğilimindedir. Bu nedenle, çirkin tezahüratların olduğu ortamlarda büyüyen çocuklar, bu davranışları benimseyerek kendileri de benzer davranışlar sergileyebilirler. Araştırmaya katılan taraftarlar, kulüplerin birbirlerine şike suçlamalarında bulunmalarını (175 katılımcının), 93 katılımcının bahis oyunlarını ve Spora siyasetçilerin müdahalelerini (95 katılımcının) şiddet ve çirkin tezahüratın önemli sebeplerinden görmektedir. Beşiktaş ve Galatasaray takımları arasında uzun yıllardır süregelen bir rekabet söz konusudur. Geçmişte yaşanan şike iddiaları, bu rekabeti daha da alevlendirmiş ve taraftarlar arasında derin yaralar açmıştır.

Sonuç olarak çalışmamızda, Beşiktaş Jimnastik Spor Kulübü tribün taraftarlarının müsabaka esnasında çirkin tezahürattan kaçınmadıkları ve aynı kişi sayısının ise çirkin tezahürattan kaçındığı görülmektedir. Bununla birlikte, amigoların kışkırtmaları, hakemlerin hatalı kararları, TV ve gazetelerdeki gerilimi yükseltici haberler, kışkırtıcı anonslar, müsabaka öncesinde, sokak, kafe ve kahvehane gibi yerlerde kışkırtmaların olduğu, sporda şiddet yasanının yetersiz olduğu, fiziki şartların kötülüğü, güvenlik önlemlerindeki eksiklikler, güvenlik güçlerinin yanlış müdahaleleri, kulüplerin birbirlerine karşılıklı şike iddialarında bulunmaları ve bahis oyunları tribün taraftarlarını şiddet ve çirkin tezahürata yönlendiren önemli etkenlerdir. Kadın seyircilerin ve sporcuların olduğu yerde şiddet ve çirkin tezahüratın daha az yaşandığı, çocukların çirkin tezahürat ortamında bulunmasının kişilikleri üzerinde olumsuz etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bireylerin yaşamış oldukları şehir, iş yoğunluğu, yaptıkları iş türü bireyleri olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Maçın hangi takımlar arasında yapıldığı, maçın önem seviyesi ve taraftar gruplarının birbirini etkilemesi taraftarların fanatiklik, saldırganlık ve şiddet seviyelerini belirlemektedir.

Finansal Destek: Bu çalışmanın hazırlanması ve yazımı sırasında kurum ve/veya kuruluşlardan herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Bu makalenin yayımlanmasıyla ilgili olarak yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Abur, M. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin fiziksel aktivite ve egzersizden hoşlanma düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Avcı, İ. (2024). Fanatizm, Ahlak ve Utanma Duyusunun Lisanslı ve Taklit Kulüp Ürünleri Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi: Kulüp Taraftarları Üzerine Bir Araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (79). <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1389902>
- Bahadır, Z. (2006). *Futbol seyircisinin Sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi (Konyaspor Örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Başaran, E. (2000). *Eğitim Psikolojisi*. İstanbul: Umut Yayıncılık
- Baştürk, S., Dönmez, G & Dicle, AN. (2013). *Geçerlik ve Güvenirlik*. S. Baştürk (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (sf. 161-196). Vize Yayıncılık.
- Biçer, İ. F. (2022). *Üniversite öğrencilerinin flört şiddeti ve flört şiddetine yönelik tutumlarında benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Bogerts, B. (2021). *Why is the Tendency to Violence a Human Trait?*. In: Where Does Violence Come From?. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-81792-3_4
- Bozkurt, B. (2017). *Genç kategorisindeki bireysel ve takım sporcularının öfke kontrollerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Durmaz, E., & Buran, A. (2023). Futbol Fanatıklığının Saldırganlık Davranışı, Öfke Duygusu ve Dürtüsellik İle İlişkisi. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(2), 594-612. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7995654>

- Dünya Sağlık Örgütü. (1996). *Şiddet: Bir Halk Sağlığı Önceliği: DSÖ Şiddet ve Sağlık Üzerine Küresel İstişare*. Cenevre: Dünya Sağlık Örgütü.
- Düzce, C. (2019). *Sporla şiddet ve düzensizliğin önlenmesinde kurumlar arası koordinasyon sağlayan spor güvenlik kurullarının incelenmesi: Eskişehir ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Erkal, M., Güven, Ö., & Ayan, D. (1998). *Sosyolojik açıdan spor*. Der Yayınları, İstanbul.
- Fındıklı, R. (2000). Polislik mesleğinin özellikleri ve mesleki kimlik olgusu. *Polis Bilimleri Dergisi*, 2(5-6), 1-16.
- Giray, C., & Gültekin Salman, G. (2008). Fenerbahçe taraftarlarının takımlarına yönelik psikolojik bağlılıkları ile saldırganlıkla ilgili tutumları arasındaki ilişki. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), s.147-157
- Göka, E., Bayat, B., & Türkçapar, M. H. (1995). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet*. Başbakanlık Basımevi.
- Gültekin, H. (2008). *Türk futbolunda şiddetin önlenmesine yönelik emniyet uygulamalarının yasal çerçevesinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Niğde.
- Kaplan, T. (2016). Futbolda Şiddetin Sorun Boyutları. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-10. <https://doi.org/10.17155/Spd.16523>
- Karagözoğlu, C., & Ay, S. M. (1999). Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri, (İstanbul örneği). *Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(3), 27-31.
- Kurtiç, N., & Yaman, M. (2006). Futbol Taraftarını Saldırganlığa İten Psiko-Sosyal Nedenler. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 45-54.
- Küçük, V., & Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9). <https://dergipark.org.tr/en/pub/dpusbe/issue/4751/65276>
- Madran, H. A. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(2), 1-6. <https://doi.org/10.5080/u6859>
- Özdemir, C., & Mercan, R. (2006). Spor ve Şiddet: Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. Muğla, Bildiri Kitabı*, 936-938.
- Özdevecioğlu, M., & Yalçın, Y. (2010). Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 63-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsd/issue/53575/713926>
- Özsoy, S. (2011). Spor Gazetelerinin Başlıklarında Militarist Ve Şiddet İçerikli Metaforlar. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1). <https://dergipark.org.tr/en/pub/e-gifder/issue/7474/98418>
- Öztürk, İ. M., & Bacak, Ç. (2024). Üniversite Öğrencilerinin Fanatiklik Düzeylerinin İncelenmesi. *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 24-34. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11206067>
- Toksöz, B. (2022). *Yetişkin bireylerde saldırganlık düzeylerinin yordayıcıları olarak çocukluk çağı travmaları, bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Türkmen, M., Yıldız, K., & Zekioglu, A. (2013). Sosyolojik Açıdan Sporda Şiddet Ve Çirkin Tezahüratın Nedenlerinin Araştırılması: Manisapor Taraftarları Örneği. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri*, 8(2), 15-34. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/118052>
- Yetim, A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.

Except where otherwise noted, this paper is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).